

saját gondolatait lopja a mester ajkára. Minden fogyatékosága mellett is Condivi életrajza Michelangelo életének költeményei és levelei mellett kétség-telenül legközvetlenebb forrása, melynek olvasása közben az élmény melegségével kapcsolódunk ennek a titáni művészegyenységnek az élettörténetéhez.

Mindezekre a megjegyzésekre az a dicséretes vállalkozás szolgáltatott alkalmat, mellyel a Magyar Irodalmi Társaság Condivi Michelangelo életrajzának első magyar kiadását beillesztette a Napkelet könyvtára sorozatába. A fordítás munkáját gróf Zichy Rafaelné végezte odaadó gondal és szeretettel. Csak érdemül kell betudni, hogy a fordítás az eredeti szöveg nehézkes, sokszor igen bonyolult mondat szerkezetét és primitív stílusát híven tükrözteti. A csinosan kiállított kis füzet használhatóságát a szöveg alatt közölt magyarázó jegyzetek s a Condivi jelentőségét megvilágító, irodalmi utalásokat is tartalmazó bevezetés csak fokozzák. A következő kiadásban a mester nevének írásában teljes következetességet ajánlanánk, mert a legtöbb olvasó magyarázat nélkül nem fogja tudni, hogy az életrajzban szereplő Michelagnolo helyett a címlapon s a bevezetésben miért szerepel Michelangelo, az a név, mely a közhasználatban is begyökerezett. Ugyancsak a második kiadásra való tekintettel jegyezzük meg, hogy Donatellónak a 40. lap 1. jegyzetében említett Dávid-szobra nem a Loggia dei Lanzibani, hanem a firenzei Museo Nazionaleban van elhelyezve.

Amidőn örömmel üdvözljük az első magyar Condivi-fordítást, egyben arra is figyelmeztetnünk kell, hogy a magyar irodalom továbbra is adósa marad még Michelangelónak. Költeményeinek és leveleinek a magyar fordítása még mindig hiányzik, pedig ezeken a sokszor megrázó vallomásokon át nyiladozik igazán a titáni mester lelki világa s csak ezek adják meg szubjektív lelkiségétől átítatott művei megértésének a kulcsát. Raffael objektív művésztérmészetének megértéséhez nem kell szubjektív kommentár. Michelangelo minden alkotása ellenben legszemélyesebb élményekben és érzésekben gyökerezik, melyeknek az alkotó a leghivatottabb interpretátora, aki, mint maga megvallotta, sohasem faragott mást, mint a saját fájdalmát, azt a fájdalmat, melynek emberfölköti

terhe ott sötétlik egész költészetében.
Hekler Antal.

Kürthy György: Mars. Ennek a regénynek építménye mintegy két pilléren nyugszik; s mind a két pillér az emberiség közelmúltjának egy-egy izgalmas élményére támaszkodik. Néhány éve, a Mars bolygó Föld-közelségének idején nagy lángra gerjedt e világűrbeli társunk tüzetesebb megismerésének régi vágya, s az izgékonyabb elmék már a rejtelmes „szomszédok”-kal való érintkezés felvételének lehetőségéről ábrándoztak. Ennél kevésbé ártatlan ábránd volt az emberi társadalom másik kollektív élménye: az egyenlőségi utópiák megvalósításának hol itt, hol ott felbukkanó kísérlete.

Kürthy regénye realizálja amaz első utópiát: hőse Cox Frank csillagász, úttörőjévé lesz az úttalanság birodalmának, átröppen a Marsra. Ott viszont nemcsak realizálva, hanem minden vonatkozásában a végletekig fejlesztve találja a másik utópiát: a társadalom tökéletes elgépiesítését. Madách Ádámjaként járja a falanszteri Rend világát.

Ez a merőben képzeleti szakasza a regénynek határozottan többet ér a valódiságból és fantasztikumból kisse hamarkész írói fogásokkal egybeácsolt keretnél. Az ilyenmű kozmikus kalandregények megírásának legfőbb nehézsége általában a reális és irreális elemek egybeolvasztásában rejlik. Wells ereje talán épen ez átmenetek boszorkányos ügyességű megoldásában van. Kürthy nagyobb apparátust hoz mozgásba s mégis csekélyebb illúziót kelt. Regényének „földi” része nagyon emlékeztet az amerikai filmtörténetekre; mozcselekvény folyik mozidiszletek között s még a párbeszédek is nem egyszer mozifelirat-ízüek. De lehet, hogy az olvasók többségét épen az első fejezetek riktóbban színezett helyei kaptatják majd rá a további, sokkal komolyabb érdekű szakaszok elolvasására.

Mikor a regény XI. fejezetében a hős légi útja után „földet” vagy helyesebben: Marsot fog — az író is új lendülettel fog hozzá a meséléshez, képzelve megszínésedik, előadása is biztosabbá s ezzel szuggesztívabbá válik. Itt nagyon ügyes a módszere is, többnyire naplófeljegyzésekben adja tudomásunkra hőse benyomásait, egymást mindjobban kiegészítő megfigyeléseit s a lelkében ezekre felelő érzelmi vissz-

hangot. Egy-egy naplórészlet mindig foglal magában annyi, lépésről-lépésre felvetődő érdekes kérdést, s mindig olyan ügyes ritardandóval zárul, hogy egyre kíváncsiabban sietünk a folytatás felé. S e mellett a radikális-racionalista világnézetű csillagász fokozatos kiábrándulásának rajza is jól sikerült, anélkül, hogy a szerző e tekintetben felesleges túlhangsúlyozásba, értekező kitérésekbe tévedne. Itt is közel jár a Madáchtól megrajzolt képhez: mint ahogy ennek falanszterében minden emberibb megnyilatkozás az «őrülés» színében jelentkezik, Kürthy géptársadalmában is mindazok, akikben az «egyénség betegségének» tünetei kísértének, kiközösítettek¹ élnek a «Tökéletlenek Szigetén». Ezek szemében ott izzik valami, ami őket földi élőlényekre emlékezteti: az egyénség, az ambíció, a lélek tüze. A regényben talán legvonzóbb annak rajza, ahogyan a földi jövevény az elviselhetlenné mechanizált társadalmi közösségből ösztönösen egyre jobban belesodródik ebbe a rajongó, forradalmi lelkű szektába; aki a Földön az egyenlőségi eszmékért hevült, a Marson lázadóvá lesz az Egyformaság rabszolgasága ellen, az egyéni elkülönülés zászlaja alatt.

Természetes, hogy amikor Cox a Marson vett «lecke» után újra visszatérül a veszedelmes világűrbeli találkától félig elpusztult Földre, a regény cselekvénye megint átcsúszik a — mozivásznon sikkjára s «a romokon kivirágzó családi boldogság»-nak nem épen új motívumával záródik le.

Kürthy becsvágyát is szemelláthatólag kevésbé sarkalta a megindító s berekesztő mozzanatok írói megalkotása; ezekkel csak mintegy fejét-lábát akarta — amúgy vázlatosan — kitoldani a mű derekának. Azt viszont derekasan oldotta meg.

Rédey Tivadar.

Assisi szent Ferenc Kis Virágai. A nagy szent jubileuma elé magyar földről aligha lehetett volna méltóbb megemlékezéssel járulni, mint Tormay Cecilia fordításának eme kiváló ajándékával. Az alkalmoszerűség kegyeletes érzelmi értékén kívül azonban Tormay Cecilia könyve magasabb értékek jegyeit is hordozza, amelyek a munka irodalmi életének biztosságát is megadják egyúttal.

A Fioretti lefordítása a legnehezebb irodalmi feladatok közé tartozik. Majdnem leküzdhetetlennek látszik ez a

munka akkor, ha egy vérbeli modern író végzi. A Fioretti ugyanis csupa naivság, egyszerű érzéshangulat, primitív eseményesség, alázatos báj. A szavak telve vannak benne valami elemelkedetlennél finom és gyengéd érzet-elemmel. Az események elbeszéléséből hiányzik az elemzés, a sűrítés, a cselekvés gyökeréig behatólag elmélyedés. Minden mozzanat a cél előtti megvalósulás átlátszó, külső világosságában ragyog és mégis az eseményeknek ugyanakkor van irodalmi szimbolikus belső menete, története is, amely nehéz és kényes alakúvá és szerkezetűvé formálja, mondhatni bonyolítja az események és cselekvések lefolyásának ábrázolását. Azonkívül a Fioretti a legtisztább középkor, nemcsak témafelfogásban, az eseménykialakítás módjában, hanem nyelvben, stílusban, mondatképzésben, azaz az egész kifejezésben. A nyelv még igen érzéki erejű, a jelzőkészlet tipikus, a szemléletben bágyadt az elvonás, de erős a közvetlen, egyenes benyomás tartalma, az igékben vasok a cselekvés és történet. És e nehéz, konkrét termész nyelv mögött, a kifejeződni nem tudás mélységében csodálatosan gazdag szimbolikus képzetel virágzik, amely a súlyos, testes nyelvi anyagot csak a szimbólum hangulati távlatával tudja áthatni.

E sokoldalú nehézség tette szinte lehetetlenné a Fioretti lefordítását. A fordítók ugyanis vagy filológiai, vagy szépirodalmi álláspontra helyezkedtek. Az előbbi esetben feladták a művészi szempontot és a száraz tudós fordítást adták, az utóbbiban pedig vagy elvaszkosították, vagy pedig egészen újszerűvé tették a Fiorettit, úgy hogy fordításukban elvesztett az, amit Sabatier «parfum franciscain»-nek nevez. Ez volt a sorsa az eddigi magyar Fiorettifordításoknak is. Nem tekintve a kódexekben föl-föltünező Fioretti-részleteket s a később elvéve megjelent kisebb fordításokat, Erdős René teljes fordítását az eredetitől távol vitte az, hogy benne a fordítót legyőzte a szöveg filológiáján átsikló író, Kaposy Józsefben, ki utána adta ki a Fiorettit magyar nyelven, a tudós elnyomta az író s ezt nem tudta pótolni a fordítás szókincsének szinte öncélúan kiemelkedő magyarosságra törekvése.

Tormay Cecilia finom tudatossága, művészi könnyedsége s ha még szabad hozzátenni: a fordítást élménnyé teremtő kegyeletihlete megoldotta a magyar Fioretti kérdését. Bizonyos, hogy